Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_3_5.pdf | DOST. 19/04/24 22.27

OCENE – ZAPISKI – POROČILA – GRADIVO

SLOVNIČNI PRIROČNIK ZA ITALIJANE

Rada Lečič: *Fondamenti della lingua slovena : manuale di grammatica*;[traduzione Martina Clerici ; revisione linguistica della traduzione Miran Košuta e Martina Ožbot ; fonti iconografiche Janez Bogataj … et al.]. – 1a ed. – Trieste : Založništvo tržaškega tiska = Editoriale stampa triestina, 2009 ([Cerkno] : Gaya). Prirejen, dopolnjen in razširjen prevod dela *Osnove slovenskega jezika.*

Nobeno delo ne nastane v praznem prostoru, kar velja tudi za najnovejši priročnik mag. Rade Lečič. Nastal je v deželi, kjer je v okviru univerzitetnega študija v različnih kombinacijah in obsegu mogoče vpisovati slovenščino v različnih časovnih obdobjih v Neaplju, kjer je bil prvi učitelj slovenščine Bruno Guyon, Luigi Salvini pa določeno obdobje predstojnik oddelka za slavistiko Višjega kraljevega inštituta za vzhodne jezike (*Reale istituto superiore orientale*). Poleg tega je Bruno Guyon učil slovenščino tudi v Padovi na celoletnih tečajih italijanske oficirje že v letih 1914–15. Na tamkajšnji univerzi pa so se s slovenščino ukvarjali tako ugledni italijanski slavisti, kakršna sta Giovanni Maver in Arturo Cronia. Slovenščina se je že med drugo svetovno vojno poučevala tudi v Rimu, kjer je v sedemdesetih letih preteklega stoletja učila tudi avtorica novega priročnika. Slovenščina je kot študijski predmet poleg tega navzoča tudi na univerzah v Vidmu, Benetkah in Trstu. Na zadnji univerzi pri poučevanju slovenščine (in literarne zgodovine) sodelujejo vsi, ki so se srečali ob obravnavanem učbeniku (avtorica, recenzenta in prevajalka).

Ob tako razvejenih institucionalnih možnostih za študij ne preseneča, da so za učenje slovenščine Italijanom na razpolago dokaj številni priročniki. Mednje bi lahko uvrstili že slovar Alasia da Sommaripa (1607), ki ima kljub svojemu skromnemu obsegu dodanih nekaj dialogov za vsakdanje sporazumevanje. Tudi zgodnje slovnice slovenskega jezika niso napisane le v nemščini (in latinščini). Med njimi ima namreč pomembno mesto tudi *Saggio grammaticale italiano-cragnolino*, ki ga je leta 1811 izdal Tržačan Vincenzo Franul de Weissenthurn in vanj vključil tudi odlomek iz Linhartovega Matička, naslonil pa naj bi se tudi na pomoč Valentina Vodnika, ki je isto leto izdal svoj učbenik slovenščine. Najpogosteje se je uporabljala slovnica z vajami Antona Kacina (*Grammatica della lingua slovena*), ki je bila prvič objavljena že leta 1931 (kljub fašizmu in izgonu slovenščine iz javnosti) in je doživela številne dopolnjene, spremenjene in popravljene izdaje. Zadnjo različico, ki jo je leta 2006 četrtič ponatisnila goriška Mohorjeva družba, je pripravila njegova žena Marija Kacin. Nekoliko manj zanimanja je doživel Toporišičev učni komplet s štirimi avdiokasetami (*Zakaj ne po slovensko : lo sloveno con il metodo sintetico*), ki ga je prevedel in priredil Giuseppe Baša in je leta 1982 izšel pri Založništvu tržaškega tiska. Ob nastajanju leta 1969 je bil namenjen širšemu krogu uporabnikov, predvsem angleško govorečim naslovnikom in ne le Italijanom, kar ni zanemarljiv podatek.

Na ta seznam se vključuje tudi didaktični in oblikoslovni priročnik s slovarjem *Slovenski glagol* Rade Lečič, ki je bil od prve izdaje leta 2004 preveden v različne jezike (angleški, nemški, italijanski, španski …). Na enem mestu so zbrani in urejeni konkretni primeri najosnovnejših oblikoslovnih značilnosti slovenskega glagola, ki predstavljajo zahteven in ključen sklop pri učenju slovenščine. Tu najdemo glagolske oblike, ki jih tuji uporabniki ne morejo dobiti v razpoložljivih dvojezičnih slovarjih, zato jim priročnik skrajša in olajša pot do nujno potrebnih slovničnih informacij pri študijskem ali prevajalskem delu. Predstavitve so kratke in jasne, tako da omogočajo hiter in sistematičen dostop do želenega slovničnega podatka. Priročnik je sestavljen iz dveh delov. V uvodnem teoretičnem delu so predstavljene oblikoslovne značilnosti glagolov.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_3_5.pdf | DOST. 19/04/24 22.27

V drugem je seznam 2610 slovenskih glagolov. Vsi so opremljeni z osnovnimi oblikoslovnimi podatki in naglasom. Najprej je izpisana oblika v sedanjiku in šele potem v nedoločniku, sledi mu seznam nepravilnih deležnikov na *-l* (teh je 191), na koncu pa je izpisanih še 405 najpogostejših glagolov. Priročnik je namenjen predvsem tujcem (študentom, ki na tujih univerzah študirajo slovenščino, prevajalcem, udeležencem tečajev slovenskega jezika v Sloveniji, kandidatom, ki opravljajo izpite iz znanja slovenščine, potomcem Slovencev po svetu …), ciljne skupine pa so gotovo tudi učitelji slovenščine kot drugega/tujega jezika v Sloveniji, učitelji v osnovnih in srednjih šolah ter dijaki srednjih šol in gimnazij, skratka rojeni govorci slovenskega jezika, saj so na enem mestu zbrane informacije o najpogostejših slovenskih glagolih, ki imajo več posebnosti in »nepravilnih oblik« (odklonov od običajnih paradigem), kot se jih zavedamo in upoštevamo pri manj skrbnem jezikovnem izražanju.

Že leto prej je izšel pripomoček Rade Lečič *Prepletenke* s slikovnimi ugankami, v katerih se prepleta dvesto slovenskih besed. Na zabaven način uporabniki spoznavajo pogosto rabljene besede za stvari in pojme. Razdeljene so v deset tematskih sklopov (zelenjava, šport, živali itd.). V vsakem je z ilustracijami predstavljenih po dvajset besed, ki se v različnih slikovnih ugankah večkrat ponovijo. Težavnost ugank v posameznem sklopu se postopoma veča, zato je takšno utrjevanje in širjenje besednega zaklada učinkovito.

Leta 2006 je avtorica izdala 51 kartic za utrjevanje in ponavljanje slovenske slovnice z naslovom *Igraje do znanja slovenščine*. Kartice niso namenjene le Italijanom, pač pa tudi nemško in angleško govorečim učencem slovenščine. Lahko jih uporabljajo vsi, ki so seznanjeni z osnovami slovenskega jezika: s sedanjikom, preteklikom in prihodnjikom, s pogojnikom, z velelnikom, z vsemi skloni v ednini, s tožilnikom v ednini, dvojini, množini, z rodilnikom v ednini, dvojini, množini, s povratnimi glagoli, predlogi, z besednim redom, osebnimi zaimki, s stopnjevanjem pridevnika, s postavljanjem vprašanj … Na vsaki kartici so navodila v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku. Na hrbtni strani kartic so rešitve, zato so primerne tako za samostojno učenje kot za skupinsko delo.

Leta 2009 je izšlo pri založbi Gaya njeno četrto samostojno delo, slovnični priročnik *Osnove slovenskega jezika* na 124 straneh. Priročnik prinaša jedrnat pregled slovničnih pravil slovenskega jezika. Strnjeno in pregledno so predstavljene glasoslovna, besedoslovna in skladenjska ravnina slovenskega jezika. Namenjen je vsem, ki želijo nadgraditi ali obnoviti znanje materinščine, s svojo preglednostjo in številnimi zgledi pa je primeren tudi za uporabnike, ki se šele spoznavajo z bogastvom slovenskega jezika in jim slovenščina ni materni jezik. Lahko ga uporabljajo študenti, ki na tujih univerzah študirajo slovenščino, prevajalci, udeleženci tečajev slovenskega jezika v Sloveniji, kdor opravlja izpite iz znanja slovenščine, potomci Slovencev po svetu ipd.

Naštete ciljne uporabnike in njihove jeziko(slo)vne potrebe avtorica dobro pozna, kar se vidi iz načina, kako vključuje jezikovne ravni in izpostavi nekatere jezikoslovne probleme, navsezadnje pa tudi s sorazmernostjo med deli celotne vsebine. Vsi štirje priročniki izhajajo iz izkušenj, ki si jih je avtorica nabirala med dlje kot dve desetletji dolgi pedagoški praksi učenja slovenščine na univerzitetni ravni. Kot lektorica ali gostujoča profesorica slovenščino poučuje predvsem tujce. Največ časa je delala na italijanskih univerzah v Rimu, Vidmu, Padovi in Trstu. Med letoma 2000 in 2009 je poučevala na Visoki šoli za prevajalce in tolmače v Trstu, od oktobra 2009 pa uči na Filozofski fakulteti v Trstu. Zato ne preseneča, da je bil priročnik kmalu prilagojen tudi za italijanske uporabnike, pri katerih je pač treba upoštevati specifične potrebe.

Pričakovana italijanska različica omenjenega slovničnega priročnika *Fondamenti della lingua slovena* je izšla pri Založništvu tržaškega tiska v Trstu. Prevedla ga je Martina Clerici, nekdanja študentka na Visoki šoli za prevajalce in tolmače v Trstu, kjer skorajda desetletje uči slovenščino tudi avtorica. Strokovno sta prevod pregledala Miran Košuta in Martina Ožbot, ki sta tudi povezana s poučevanjem slovenščine in slovenske literarne zgodovine na tržaški univerzi.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_3_5.pdf | DOST. 19/04/24 22.27

Italijanska različica ima 24 strani več kot slovenska. Dodano je poglavje o pravopisu, seznam in opis fotografij ter opombe oziroma pojasnila prevajalke. Kot navaja avtorica v uvodu, priročnik povzema osnove slovenskega jezika v strnjeni obliki na nivoju fonetike (glasoslovja), morfologije (oblikoslovja), leksikologije (besedoslovja) in sintakse (skladnje), dodana pa so tudi osnovna pravila pravopisa. V glasoslovju je avtorica povzela osnovno razvrstitev slovenskih samoglasnikov in soglasnikov ter splošna pravila jakostnega naglaševanja slovenskih besed. V kratkem poglavju o besedoslovju je pojasnila le osnovne pojme, npr. kaj je beseda, katere so polnopomenske in katere slovnične besede, čeprav obvladanje besedoslovnih principov bistveno olajša učenje jezika in utrjuje občutek za semantično polje besed. Posebna pozornost je namenjena morfologiji oz. oblikoslovju, ki povzroča tujcem pri učenju slovenskega jezika največ preglavic. To tretje poglavje je zato najobširnejše, saj zajema kar tri četrtine knjige. V njem je razloženih vseh devet skupin, in sicer samostalniška beseda (s samostalnikom, ki zajema moške, ženske in srednje sklanjatve z izjemami, samostalniškimi zaimki in posamostaljenimi pridevniškimi besedami), pridevniška beseda (s pridevnikom, številnikom in pridevniškimi zaimki), sledijo še glagol, prislov, povedkovnik, predložna in vezniška beseda, členek in medmet. Priročnik skuša na čim bolj razumljiv način podati pravila sklanjatev samostalnikov in pridevnikov ter spregatve glagolov na podlagi razpredelnic in primerov. Skladnja obsega strnjeno obravnavo stavčnih členov, zloženih povedi, poročanega govora, skladenjskega naklona ter besednega in stavčnega reda. Na koncu je še dodatek o pravopisnih pravilih (pika, vejica, klicaj, vprašaj, dvopičje, podpičje, narekovaj, vezaj, pomišljaj itd.). Natančneje so obdelana pravila o rabi velike in male začetnice, kje so zelo velike razlike med italijanskim in slovenskim pravopisom in pogoste napake.

V vsakem poglavju so krajšim razlagam dodani onaglašeni primeri. Ponekod, zlasti v oblikoslovju in skladnji, so še dodatne ponazoritve s tabelami in preglednicami.

Delo je namenjeno Italijanom oziroma vsem, ki jih zanima razlaga slovenske slovnice v italijanščini, in je lahko koristen vir podatkov in podlaga za nadaljnji študij ter poglabljanje znanja o slovenskem jeziku. V nasprotju s slovnicami, ki jih že imamo, je avtorica izbrala srednjo pot med znanstveno poglobljenim raziskovalnim pristopom in praktično didaktiko. Preglednost je med drugim dosegla tudi z navzkrižnim sklicevanjem oziroma napotili na različna mesta, kjer se določen pojav obravnava z različnih vidikov. Ob obravnavi delitve samostalnikov na lastna in občna imena npr. istočasno opozori tudi, kje so obdelana pravopisna pravila o rabi velike začetnice (prim. str. 19). Priročnik je torej napisan pregledno in razumljivo ter zajema informacije o vseh slovničnih ravneh.

Kot je zapisala Nataša Jakob v svoji oceni, so »*zasnova priročnika, metodična razporeditev izbranih poglavij iz slovenske slovnice, pregledna ponazoritev lastnosti in posebnosti slovenskega jezika ter ne nazadnje izvirna in estetska knjižna izvedba sad večletnih in dragocenih didaktičnih izkušenj, ki jih je avtorica dobila tudi pri poučevanju v tujini*.« (Jakob, Nataša, 2010: Osnove slovenskega jezika: slovnični priročnik. Moja Slovenija 5/5, 28–29)

Zanimiva so tudi opažanja in izkušnje mlade prevajalke Martine Clerici, ki je ugotovila, da je kljub že obstoječim priročnikom potreben tudi pričujoči, saj se je življenje bistveno spremenilo, čeprav je zadnja različica Kacina izšla pred nedavnim. V tem času je življenje naneslo množico pojavov, od novih strokovnih področij, ki obvladujejo naše vsakdanje življenje, do položaja Slovenije, kar zahteva nova poimenovanja. Na drugi ravni pa je treba upoštevati, da se je tudi slovensko jezikoslovje bistveno spremenilo. Uveljavila se je nova terminologija, ki ji je mnogokrat težko najti ustreznice v italijanskih terminih (npr. povedkovnik, členek, poved itd.). Tako se je zaradi takšnih gramatičnih kategorij, ki jih slovnice drugih jezikov ne poznajo, morala zateči k dodatnim pojasnilom, kar seveda zahteva od uporabnika še večji napor, ki presega običajno usvajanje tujega jezika, saj si mora dodatno razčistiti tudi, kako določen jezikovni pojav pojmujejo in poimenujejo slovenski jezikoslovci. Poleg velikanskih razlik, ki obstajajo med slovenščino in italijanščino, romanskim jezikom s povsem drugačnim sistemom morfologije, sistemom časov in

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_3_5.pdf | DOST. 19/04/24 22.27

naklonov, da ne omenjamo fonetike, mora učenec razrešiti tudi bolj ali manj abstraktne dileme posebnih slovenističnih terminoloških bravur. Ponekod so takšni ocvirki prav posrečeno razpleteni. Ko mora npr. pojasniti, da se »*številnik 1000 sklanja z ničtimi končnicami*«, v prevodu doda preprosto pojasnilo, da ostaja beseda v vseh sklonih nespremenjena: »*Il cardinale tisoč (1000) si declina con desinenza zero, ovvero rimane invariato in tutti i casi*.« (Prim. str. 55 oziroma 51 v slovenski različici.) Na drugem mestu pa se izogne razlagi kategorije *številskost* ter zaplete okrog novega poimenovanja edninskih in množinskih samostalnikov, ki jih ni, pa vendarle so, nadomesti z navedbo »tradicionalnih« terminov *singularia tantum* in *pluralia tantum* (str. 22 oziroma 18 v slovenski različici).

Posebne pozornosti je vredno prevajalkino opozorilo, da v slovenskem jezikoslovju sicer obstajajo poglobljene znanstvene študije italijanščine, ni pa študij o slovenščini z italijanskega vidika. (Sturman, Primož, 2010 (14. 5.): Jezikovna mediacija v duhu medsebojnega zbliževanja. Predstavili Osnove slovenskega jezika mag. Rade Lečič v italijanščini. Primorski dnevnik 66/113, str. 12).

Fotografije, vključene v knjigo, niso le slikovni dodatek, temveč želijo bralce vpeljati v naravno in kulturno okolje, v katerem domuje slovenski jezik. Avtorica je s strokovno pomočjo Janeza Bogataja vključila skrbno pretehtan izbor fotografij iz zakladnice slovenske kulturne in naravne dediščine. 160 fotografij vključuje motive, šege, običaje in kulturo iz vse Slovenije, npr. fotografijo znanega glinenega ribniškega konjička, naslovnico Dalmatinove Biblije, belokranjske drsanke, grafit na drevesnem deblu v ljubljanskem parku, vetrne črpalke v sečoveljskih solinah ipd. Večina ima močno simbolično vsebino. Deloma je pojasnjena v didaskalijah, ki pa bi bile lahko izčrpnejše. Na naslovnici je npr. znana Plečnikova kljuka na vratih NUK-a, ki upodablja konjsko glavo. Kot vemo, simbolično sporoča, da je potrebna takšna moč, kot jo ima konj (ali lipicanec, ki ima spet dodatne sporočilne elemente), da si odpremo vrata v svet znanja (v našem primeru v svet slovenščine). Škoda, da v didaskalijah ni podobnih pojasnil, čeprav uporabnik lahko skupaj z osnovami jezika spoznava tudi neverjetno pester košček sveta, ki je zvokovno uglašen s slovenskim jezikovnim prostorom.

Zoltan Jan
Nova Gorica